

Катерина Володимирівна СЛЮСАРЕНКО

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів,
Криворізький економічний інститут ДВНЗ «Криворізький національний університет»
вул. Карла Маркса, 64, м. Кривий Ріг, 50000, Україна

Галина Сергіївна КОНЦЕСВІТНА

студентка,
Криворізький економічний інститут ДВНЗ «Криворізький національний університет»
вул. Карла Маркса, 64, м. Кривий Ріг, 50000, Україна
E-mail: kateryna.sl@online.ua

**СУЧАСНИЙ ФІНАНСОВИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ
ГІРНИЧОДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ**

Слюсаренко, К. В. Сучасний фінансовий стан та тенденції розвитку підприємств гірничодобувної галузі України [Текст] / Катерина Володимирівна Слюсаренко, Галина Сергіївна Концесвітна // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2013. – Том 13. – С. 380-388. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Метою нашої статті є визначення важливості оцінки фінансового стану підприємств для встановлення тенденції розвитку гірничодобувної промисловості України в сучасних економічних умовах і розробка пропозицій щодо забезпечення її сталого розвитку. У статті розглянуто сутність фінансового стану та зроблено його оцінку провідних підприємств гірничодобувної галузі України, встановлено чинники, які на нього впливають, зокрема визначено, що перспектива розвитку гірничодобувної галузі зумовлюється перспективою розвитку металургійного виробництва. Також одним з факторів сталої економічної діяльності вітчизняних залізрудних гірничодобувних підприємств є здійснення ними експорту залізрудної сировини та отримання валютного доходу. Визначено основні проблеми галузі, такі, як мінливість цін на ринку залізрудної сировини, що викликані нестабільною економічною ситуацією у світі, зношеність основних фондів підприємств. Також розроблено пропозиції щодо забезпечення сталого розвитку гірничодобувної промисловості України в сучасних економічних умовах.

Ключові слова: фінансовий стан, гірничодобувна промисловість, тенденції розвитку.

Екатерина Владимировна СЛЮСАРЕНКО

Галина Сергеевна КОНЦЕСВИТНАЯ

**СОВРЕМЕННОЕ ФИНАНСОВОЕ СОСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ
ПРЕДПРИЯТИЙ ГОРНОДОБЫВАЮЩЕЙ ОТРАСЛИ УКРАИНЫ**

Аннотация

Целью данной статьи является определение важности оценки финансового состояния предприятий для установления тенденции развития горнодобывающей промышленности Украины в современных экономических условиях и разработка предложений по обеспечению ее устойчивого развития. В статье рассмотрена сущность финансового состояния и осуществлена его оценка ведущих предприятий горнодобывающей отрасли Украины, определены факторы, которые на него влияют, в частности, определено, что перспектива развития горнодобывающей отрасли обусловлена перспективой развития металлургического производства. Также одним из факторов устойчивой экономической деятельности отечественных горнодобывающих предприятий является осуществление ими экспорта железорудного сырья и получения валютного дохода. Определены основные проблемы данной отрасли, такие, как изменчивость цен на рынке железорудного сырья, вызванных нестабильной экономической ситуацией в мире, изношенность основных фондов предприятий. Также разработаны предложения по обеспечению устойчивого развития горнодобывающей промышленности Украины в современных экономических условиях.

Ключевые слова: финансовое состояние, горнодобывающая промышленность, тенденции развития.

Kateryna Volodymyrivna SLIUSARENKO

PhD, Associate Professor,
Lecturer, Department of Finance,
Kriviy Rig National University
Karl Marx Str., 64, Kriviy Rig, 50000, Ukraine

Galyna Sergiivna KONTSESVITNA

student,
Kriviy Rig National University
Karl Marx Str., 64, Kriviy Rig, 50000, Ukraine
E-mail: kateryna.sl@online.ua

CURRENT FINANCIAL SITUATION AND TRENDS OF THE MINING INDUSTRY OF UKRAINE

Annotation

The purpose of this article is to determine the importance of assessing the financial situation of enterprises in order to establish development trends of the mining industry of Ukraine in the current economic environment and to develop proposals on ensuring its sustainability. The article deals with the nature of financial condition of an enterprise and identifies factors affecting it. The article estimates financial conditions of the leading enterprises of the mining industry of Ukraine and analyses factors influencing its development, in particular, states that the prospect of mining industry is predetermined by the prospect of metallurgical production. Also, a factor of stable economic activity of domestic iron ore mining enterprises is the exercising of raw iron ore exports and receiving a monetary income. The article shows the main problems of the industry, such as volatility in market prices of iron ore, which is caused by unstable economic situation in the world, depreciation of fixed assets of enterprises, and also suggests some proposals on ensuring sustainable development of the mining industry of Ukraine in the current economic environment.

Keywords: financial position, the mining industry trends.

JEL classification: D24

Вступ. Сьогодні гірничодобувна промисловість України перебуває в непростому становищі. Загальна світова фінансово-економічна криза, що розпочалася в кінці 2008 р., позначилась як на економіці нашої держави загалом, так і на її базових галузях, зокрема й на гірничодобувній промисловості. Протягом останніх років підприємства гірничодобувної промисловості змогли відійти від наслідків кризи, проте у 2012 році розпочалася криза в гірничо-металургійній галузі, пов'язана зі спадом обсягів виробництва, яка дуже позначилась на їх фінансовому стані. Реальною загрозою для розвитку цієї галузі також залишається мінливість цін на ринку залізорудної сировини, що спричинено нестабільною економічною ситуацією у світі.

Актуальність нашого дослідження обумовлена тим, що гірничодобувна промисловість є складовою й невід'ємною частиною мінерально-сировинного комплексу. Робота підприємств визначає стан справ у базових галузях промисловості, зокрема металургійній, машинобудівній, будівельному та агропромислового комплексів. Попит на її продукцію завжди є досить високим, тому гірничодобувна промисловість має великі перспективи свого розвитку.

Проблеми оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання досліджують як вітчизняні, так і закордонні вчені. Зокрема діагностиці аналізу фінансового стану присвячували увагу Білик Л. Д., Бланк І. О., Брігхем Ю., Кеннон Дж., Коробов М. Я., Поддєрьогін А. М., Покропивний С. Ф., Сайфулін Р. С., Савицька Г. В., Савчук В. П., Сміт Р., Шеремет А. Д., Фулк Р. та ін.

Метою нашої статті є визначення важливості оцінки фінансового стану підприємств для встановлення тенденції розвитку гірничодобувної промисловості України в сучасних економічних умовах і розробка пропозицій щодо забезпечення її сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. У сучасній економічній літературі поняття «фінансовий стан підприємства» має безліч трактувань. Провівши аналіз підходів до визначення цього поняття, можемо зробити наступні висновки:

– більшість науковців, зокрема Білик М. Д., Поддєрьогін А. М. та інші, повторюють трактування сутності «фінансового стану підприємства» за методикою інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій. Це визначення не зовсім точно відображає зміст поняття, оскільки його основою повинна бути не тільки

комплексність, а реальна можливість забезпечення підприємством як свого розвитку, так і погашення певних зобов'язань;

- інша група науковців, таких, як Дем'яненко М. Я. та Осмоловський В. В., також роблять наголос на комплексності цього поняття, проте їхні трактування є більш обґрунтованими, оскільки підкреслюють відображення у понятті «фінансовий стан» якісного боку виробничої і фінансової діяльності, хоча й з деякими відмінностями. Осмоловський В. В. основну увагу звертає не тільки на забезпеченість необхідними фінансовими ресурсами, що є важливим, а й на доцільність та ефективність їх розміщення і використання, платоспроможність підприємства та фінансову стійкість;
- такі науковці, як Герасименко Г. П., Маркар'ян Е. А., Маркар'ян С. Е., вказують тільки на один з елементів фінансового стану – платоспроможність;
- Бланк І. О., Бурак Л. Д., Вакулєнко А. П., Савицька Г. В. визнають фінансовий стан економічною категорією і підкреслюють, що ця категорія відображає стан капіталу у процесі його кругообігу та спроможність підприємства до саморозвитку саме на певний фіксований момент часу.

Дослідивши сутність поняття «фінансовий стан» та проаналізувавши різні точки зору щодо його визначення, вважаємо, що більш точно відбиває сутність фінансового стану підприємства наступне трактування: фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, що визначає ступінь забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами і раціональності їх розміщення для здійснення

ефективної господарської діяльності та своєчасних грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями на фіксований момент часу.

Усі фактори, які впливають на фінансовий стан підприємства, можна класифікувати за місцем виникнення на зовнішні та внутрішні. Зовнішніми стосовно підприємства є ті фактори, на які воно не може впливати або цей вплив може бути незначним. Зовнішні фактори поділяються на міжнародні, національні та ринкові [1].

До внутрішніх факторів належать ті, що безпосередньо залежать від форм, методів та організації роботи на самому підприємстві (ендогенні).

Внутрішні чинники, які впливають на фінансове становище підприємства, можна поділити на якісні і кількісні. До якісних належать: мета, галузь діяльності, традиції, репутація та імідж, форма власності, диверсифікація виробництва, прогресивність засобів і методів виробництва та ін.

До кількісних належать: кваліфікований склад керівництва і персоналу, частка ринку, інноваційна діяльність, тривалість виробничого циклу, рівень виробничих запасів, структура балансу, платоспроможність, ліквідність, співвідношення власних і залучених засобів, вартість капіталу, структура майна, інвестиційна привабливість, дохід на акцію, рівень прибутковості, рентабельності [2].

Спочатку дослідимо, як впливає зовнішнє середовище на підприємства досліджуваної галузі.

По-перше, важливий вплив на гірничодобувну промисловість в Україні і світі має коливання попиту і пропозиції на залізорудну сировину, а також цінові зміни, які відображені у таблиці 1.

Таблиця 1. Динаміка світових цін на багату залізну руду протягом 2007-2012 рр.

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.
Середньозважена ціна експорту залізної руди у світі, грн. / т	249,6	471,3	471,1	748,3	1086,1	1032
Зростання світових цін на залізну руду (2007=1)	1	1,9	1,8	3,0	4,35	4,1

Джерело: [3, 4]

Протягом 2007-2011 років відбувалося суттєве зростання цін на залізну руду. Якщо на початку 2006 р. спот-ціна 1 тонни залізної руди багаті в китайському порту Tianjin у гривневому еквіваленті становила 170 грн., то у 2011 р. вона сягала 1440 грн.

Середньорічна ціна на залізну руду протягом 2007-2011 рр. зросла майже у 4,5 рази. Протягом

2012 р. відбулося зменшення ціни.

Слід зауважити, що на рівень світових цін впливають регуляторні дії урядів держав, а також збільшення залізничних тарифів при експорті залізорудної сировини.

Оскільки ціни на залізну руду в Україні та світі є різними, доцільно зробити їх порівняльний аналіз (рис. 1).

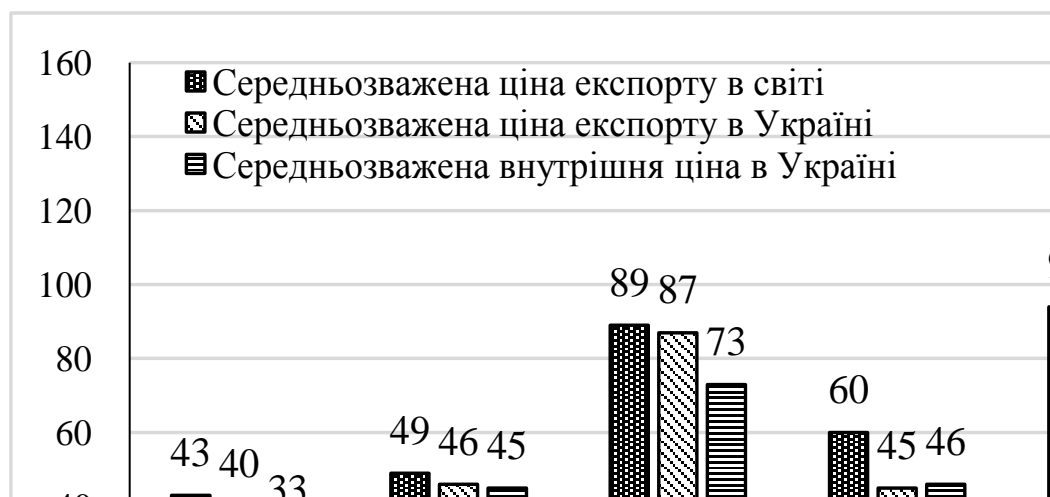

Рис. 1. Ціни на ЗРС в Україні та у світі, дол. США за тн. [4]

Як видно з рис. 1, як середньозважена внутрішня ціна в Україні, так і експортна ціна з України з 2008 р. були нижчими за середньозважену ціну експорту у світі. Зокрема, якщо у 2006–2008 рр. ціна експорту товарної залізної руди з України складала 92,2, 93,6 та 97,6% від середньозваженої ціни експорту у світі, то вже у 2009 р. це співвідношення зменшилось до 74,4, 79,5 та 81,3% у 2009–2011 рр.

Різниця в цінах могла утворитись за рахунок нижчої якості вітчизняної продукції. Проте різке зменшення відношення вітчизняних експортних цін до середньосвітових у 2009–2011 рр., а також приріст експорту залізної руди та концентрату з 20,7 млн. тонн у 2007 р. до 34,2 млн. тонн у 2011 р. може свідчити про зниження експортних цін на залізну руду з метою збільшення обсягів її реалізації [4].

Різниця між середньою внутрішньою та експортною ціною товарної залізної руди з України також свідчить, що видобувні та металургійні підприємства, що входять до одних і тих же фінансово-промислових груп, укладають угоди за цінами, нижчими за ринкові. Так нині у вітчизняному ГКМ існує 9 ФПГ (“System Capital Management”, “Індустріальний союз Донбасу”, “Арселор Мітал”, “Іллічсталь”, “Запоріжсталь”, “Інтерпайп”, “ЄВРАЗ”, “Естар”, “Енерго”), що залучають до свого складу сировинні підрозділи – гірничо-збагачувальні комбінати.

На сьогодні залізні руди України видобувають 10 гірничодобувних підприємств, з них шість розробляють залізисті кварцити і чотири – багаті руди. Гірничодобувні підприємства України поділяються на два типи за способом видобутку залізорудної сировини, а саме: на підприємства з видобутку та переробки залізорудної сировини підземним способом та на підприємства з видобутку та переробки залізорудної сировини

відкритим способом.

Ринок залізорудної сировини є висококонку rentним. Попит на ринку визначається наявністю великої кількості покупців, розташованих у єдиному географічному регіоні, та значною кількістю постачальників, продукція котрих незначно відрізняється за якісними характеристиками.

Головними чинниками, які безпосередньо або опосередковано впливають на конкурентоспроможність гірничодобувних підприємств на залізорудному ринку, є такі фактори:

- високий ступінь конкуренції на ринку залізорудної сировини (ЗРС);
- значний вплив світових тенденцій на світовому ринку ЗРС на регіональний ринок;
- висока якість продукції;
- ринкова ціна та постійне виконання договірних домовленостей з поставок продукції; зумовлений перевищенням пропозиції над попитом ЗРС.

Значний вплив на регіональний ринок залізорудної сировини мають тенденції на світовому ринку.

Для забезпечення сприятливих умов своєї діяльності підприємство мусить здійснювати постійний моніторинг економічної ситуації і оцінювати її зміни з точки зору вірогідних для себе наслідків.

Сильний вплив на гірничодобувну промисловість має також ситуація і на національному ринку промисловості (табл. 2).

У період з 2009 по 2011 роки обсяги реалізації промислової продукції загалом за всіма видами зростали, що свідчило про поступовий вихід України зі світової фінансової кризи та про поживлення ділової активності.

Таблиця 2. Аналіз динаміки обсягів реалізації промислової продукції у 2010 – 2012 рр., млн. грн.

Вид промисловості	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	Темп росту, %		
					за 2010 р.	за 2011 р.	за 2012 р.
Промисловість	806550,6	1065108,2	1329256,3	1102636,1	132,1	124,8	82,95
Добувна промисловість	67242,6	106933,7	146833,2	128025,9	159,0	137,3	87,19
– добування корисних копалин, крім паливно-енергетичних	30852,7	54281,8	72498,2	75590,7	175,9	133,6	104,3
– переробна промисловість	559266,5	730544,1	881141,1	746322,0	130,6	120,6	84,70
– металургійне виробництво	141498,0	199901,3	241064,3	210486,0	141,3	120,6	87,32

Джерело: [5]

Протягом 2012 року відбувся достатньо різкий спад як промисловості взагалі, так і металургійного виробництва зокрема. На думку експертів, зниження промислового виробництва в Україні здебільшого викликано зменшенням глобального попиту на сталь. Такий спад безперечно позначився і на гірничодобувній промисловості і привів до зменшення обсягів реалізації ЗРС на внутрішньому ринку.

Оцінивши загальносвітові та вітчизняні тенденції розвитку гірничодобувної промисловості, перейдемо безпосередньо до оцінки фінансового стану основних підприємств галузі та оцінимо вплив зміни зовнішніх та внутрішніх факторів на розвиток гірничодобувних підприємств.

Отримані результати показують, що протягом 2012 року відбулося різке погіршення фінансового стану підприємств аналізованої галузі.

Причинами цього були негативні тенденції на світовому ринку залізорудної сировини та в металургії, які, безумовно, позначилися на українських підприємствах гірничо-металургійного комплексу.

Оскільки у 2012 році тривало падіння обсягів продажів сталеливарної продукції, вітчизняні металургійні підприємства скоротили обсяги виробництва сталі на 5-7% порівняно з 2011 роком, що негативно позначилося на обсягах продажів залізорудної продукції українських ГЗК на внутрішньому ринку України [6].

Зменшення обсягів виручки від реалізації залізної руди відбулося через різке падіння цін на ЗРС. Ціни на залізорудну продукцію вітчизняних виробників безпосередньо залежать від коливань на світовому ринку. Так падіння цін за 9 місяців 2012 року, порівняно з аналогічним періодом

попереднього року, було викликано побоюваннями споживачів і постачальників з приводу можливого скорочення виробництва сталі в Китаї.

Слід зазначити, що, починаючи з жовтня 2012 р., на світовому ринку спостерігається поступове зростання цін на залізорудну продукцію завдяки початку реалізації державної програми широкомасштабного інфраструктурного будівництва в Китаї [6].

Отже, така несприятлива ситуація, що склалася у 2012 році як на ринку залізорудної сировини, так і на ринку металургійної продукції, мала значний вплив на вітчизняні гірничодобувні підприємства (табл.3).

Розрахунки показують, що у 2012 році підприємства вибіркової сукупності мали найгірші показники рентабельності, ліквідності та ділової активності. На зниження ділової активності та рентабельності вплинуло зменшення обсягів чистої виручки від реалізації, і, як наслідок, зменшення обсягів чистого прибутку, а також погіршення структури активів та пасивів підприємств.

Порівняння ефективності діяльності підприємств показало, що найбільш прибутковими підприємствами гірничодобувної галузі є ПАТ «Інгулецький ГЗК» та ПАТ «Північний ГЗК». Підприємствами з найбільшою балансовою вартістю є Інгулецький, Північний, Південний та Полтавський гірничо-збагачувальні комбінати.

Усі підприємства, крім Північного та Центрального гірничо-збагачувальних комбінатів, є достатньо платоспроможними, про що свідчать показники ліквідності, що відповідають нормативним значенням.

Таблиця 3. Розрахунок показників фінансового стану підприємств гірничодобувної галузі у 2010 – 2012 рр.

Показники	Видобуток багатозалізної руди									Видобуток залізної руди для збагачення														
	ПАТ "Криворізький ЗРК"			ПАТ "Євраз Суша Балка"			ЗАТ "Запорізький ЗРК"			ПАТ "Інгулецький ГЗК"			ПАТ "Північний ГЗК"			ВАТ "Південний ГЗК"			ПАТ "Центральний ГЗК"			ВАТ "Полтавський ГЗК"		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Чистий дохід, млрд. грн	2,9	4,0	3,05	1,0	2,0	4,6	1,5	1,7	2,0	8,9	14,5	9,9	10,0	14,6	11,5	5,8	10,8	8,2	4,4	6,4	4,8	6,3	9,2	7,7
Прибуток від звич. діяльності до оподаткування, млрд. грн	1,6	2,4	1,03	0,3	0,9	0,3	0,49	0,52	0,54	4,4	8,7	6,1	3,9	8,4	4,5	2,9	6,5	3,1	1,8	3,5	1,0	1,1	2,9	0,6
Чистий прибуток, млрд. грн	1,2	1,7	0,8	0,2	0,6	0,2	0,37	0,38	0,4	3,2	6,6	4,8	2,6	6,2	3,5	2,1	4,8	2,4	1,3	2,6	0,8	0,74	2,2	0,4
Активи на 31.12., млрд. грн	4,1	5,5	4,4	2,0	3,45	3,4	1,3	1,4	3,2	12,0	20,5	23,5	21,0	19,9	22,1	7,5	14,6	16,4	7,2	8,7	7,4	6,5	9,4	11,4
Рентабельність реалізованої продукції, %	55,9	57,7	33,8	28,1	42,1	6,6	33,0	31,0	20,3	50,0	72,0	60,5	49,0	58,0	39,3	50,0	59,0	37,3	44,0	54,0	20,3	35,0	20,0	8,1
Рентабельність активів, %	39,9	48,2	20,8	14,3	30,5	8,8	40,4	39,7	17,5	40,1	64,0	27,4	32,5	41,4	21,5	43,3	58,0	19,9	29,7	43,7	12,3	56,8	16,2	5,9
Абсолютна ліквідність	4,13	4,80	0,65	0,01	0,21	0,01	0,38	0,30	0,01	0,07	0,00	0,005	0,009	0,007	0,015	1,06	8,63	15,2	0,01	0,02	0,01	0,48	1,38	2,05
Швидка ліквідність	5,57	5,98	4,25	8,09	2,16	2,8	3,49	2,83	4,01	2,02	1,10	1,57	0,009	1,57	1,15	4,9	11,2	22,4	1,46	1,44	0,78	0,68	6,5	6,9
Поточна ліквідність	6,23	6,67	4,96	10,2	2,25	2,9	4,58	4,40	5,12	2,11	1,14	1,61	1,106	1,65	1,24	5,3	11,8	23,3	1,53	1,50	0,84	0,78	8,35	8,9
Коефіцієнт автономії, %	85,4	80,6	78,4	86,2	68,0	75,0	88,7	89,7	87,0	55,4	47,03	54,6	46	62,9	53,4	78,0	86,9	91,8	57,8	59,3	46,3	82,9	67,4	58,2
Коефіцієнт левериджу, %	16,3	15,7	16,7	4,2	47,1	33,4	11,0	9,5	13,9	80,5	112,6	79,2	117,6	58,8	84,4	26,4	11,3	5,63	72,9	68,7	110	55,3	46,2	67,9
Оборотність активів, днів	511	437	593	718	505	274	402	285	424	456	410	806	716	507	668	419	81	685	545	451	604	226	332	492
Оборотність товарної дебіторської забор-ті, днів	70	28	44	133	159	107	105	61	90	247	227	390	228	183	206	165	423	117	253	240	246	11	41	32
Оборотність товарної кредиторської забор-ті, днів	9	7	9	6	41	34	15	7	12	100	85	186	167	101	64	57	16	13	123	167	47	7	12	13

Джерело: розрахунки автора на основі [7]

Показники оборотності свідчать про ефективність ділової активності підприємств. Показники оборотності дебіторської заборгованості характеризують швидкість розрахунків споживачів з підприємствами галузі. Найкраще значення цих показників демонструє ПАТ «Кривбасзалізрудком», ЗАТ «Запорізький ЗРК» та ВАТ «Полтавський ГЗК». Це свідчить про те, що ці підприємства мають найбільш ефективну політику щодо управління дебіторською заборгованістю, проводять її постійний моніторинг та здійснюють ефективну роз'яснювальну роботу зі своїми клієнтами щодо її стягнення не тільки в судовому порядку, що значно зменшує додаткові судові витрати цих підприємств.

Аналіз показав, що всі проаналізовані підприємства галузі є фінансово незалежними і фінансують більше 50% своїх активів, а такі підприємства, як ВАТ «Південний ГЗК», ПАТ «Кривбасзалізрудком» та ЗАТ «Запорізький ЗРК», майже повністю фінансують свої активи за рахунок власних коштів.

Розраховані коефіцієнти левериджу показують, що залежність від позикового капіталу значно зросла у 2010 р. та, попри покращення ситуації у 2011 році, ступінь кредитного ризику у 2012 р. значно підвищився. Це пояснюється тим, що ці підприємства почали здійснювати програми інвестиційного розвитку, що пов'язані з покращенням якості їх продукції та зменшенням собівартості її виробництва задля забезпечення конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Отже, перспектива розвитку залізорудної галузі зумовлюється перспективою розвитку металургійного виробництва. Також одним з чинників сталої економічної діяльності вітчизняних гірничодобувних підприємств є здійснення ними експорту залізорудної сировини та отримання валютного доходу. Цей стратегічний орієнтир підтверджується залежністю обсягів національного виробництва залізної товарної руди від обсягів її споживання на світовому ринку та обсягів виробництва сталі в Україні [8].

Також слід зазначити, що ще декілька років тому основним пріоритетом для підприємств гірничодобувної промисловості було максимальне збільшення обсягів виробництва для отримання прибутку за рахунок більш високих цін на ринку. Однак стрімке падіння цін, викликане уповільненим зростанням і зменшенням попиту в Китаї, а також економічною невизначеністю в Єврозоні, спонукало інвесторів виявляти підвищену обережність.

Усе вище зазначене призвело до зниження максимального розміру ризику, на який готові піти акціонери, а також змінило умови роботи для підприємств гірничодобувної промисловості у 2013 році. У центрі уваги підприємств

гірничодобувної і металургійної галузі всього світу у 2013 році будуть питання підвищення конкурентоспроможності за рахунок зниження витрат і поліпшення якісних показників реалізації проектів.

Загалом у галузі накопичився комплекс проблем, які впливають на зниження рівня фінансової стійкості, зокрема: високий ступінь зношеності основних фондів (до 60 %); залежність фінансових результатів діяльності від кон'юнктури зовнішніх ринків; велика ресурсо- та енергоємність підприємств добувної галузі, неефективне споживання паливно-енергетичних ресурсів; низький рівень кооперації у гірничо-металургійному комплексі, що не дозволяє налагодити раціональні канали ресурсного забезпечення підприємств і створити повні технологічні цикли виробництва інноваційної продукції.

На найближчу перспективу існує низка ризиків, що можуть суттєво обмежити можливості підприємств здійснювати ефективну діяльність, а саме:

- погіршення фінансового становища підприємств унаслідок поступового уповільнення динаміки економічних процесів (за результатами 2012 року обсяг промислового виробництва зменшився на 0,5 % до відповідного періоду попереднього року, обсяг валової продукції добувної галузі – на 1,9 %);
- погіршення доступності кредитних ресурсів для реального сектору економіки (високі ставки кредитів та умови доступу до їх отримання) через загострення ситуації у фінансово-банківській сфері держави;
- проблема неврегульованості питань корпоративного управління, недотримання прав міноритарних акціонерів щодо участі в управлінні та отриманні достовірної інформації про діяльність акціонерного товариства, розподіленні дивідендів за підсумками діяльності товариств та неможливість перевірити правдивість цієї інформації, а відтак – впливати на формування інвестиційної стратегії підприємств;
- збереження проблеми несприятливого інвестиційного клімату як інтегральної характеристики, що має недосконалу інституційно-правову базу, нерозвинений фондовий ринок, нестійкість фінансово-кредитної системи, надмірний податковий тиск, неефективне використання амортизаційних відрахувань, неефективність регуляторної діяльності, низький рівень захисту прав приватних інвесторів, високий рівень корупції у сфері інвестиційної діяльності тощо.

За таких умов посприяти покращенню фінансового стану промислових підприємств,

зокрема й підприємствам гірничодобувної галузі, держава може лише за допомогою системи взаємоузгоджених дій у площині грошово-кредитного, фіскального, організаційно-управлінського регулювання, зокрема:

1) для розширення обсягів і доступності кредитного забезпечення для реального сектору економіки необхідно знизити процентні ставки за кредитами (вони мають бути зіставними з рівнем рентабельності виробництва, проте зараз перевищують його у декілька разів);

2) для реалізації стимулюючого потенціалу фіскального регулювання інвестиційної діяльності підприємств необхідно провести повну інвентаризацію та аналіз ефективності застосування всіх діючих податкових пільг. При масовому наданні податкових пільг вони втрачають економічний сенс та свою функцію стимулювання структурно-модернізаційних зрушень.

Податкові пільги мають надаватись на тлі формування загального сприятливого фіскального середовища в напрямках:

- зниження ставок оподаткування частини прибутку підприємств, яка реінвестується у модернізацію основних фондів;
- зниження ставок оподаткування на визначений період для визначеного переліку видів діяльності, насамперед високотехнологічних галузей, однак слід передбачити аналіз ефективності використання таких пільг для досягнення поставлених цілей;
- надання галузевих і територіальних податкових пільг на основі критеріїв, які унеможливають масове використання таких інструментів для мінімізації оподаткування чи отримання конкурентних переваг порівняно з іншими учасниками ринку [8];

3) скорочення застарілих потужностей гірничодобувних підприємств шляхом ліквідації морально та фізично зношених засобів виробництва,

4) для підвищення ролі амортизаційних відрахувань у формуванні власних фінансових ресурсів підприємств необхідно забезпечити [9]:

- підвищенням норм податкової амортизації основних засобів (згідно з Податковим кодексом України, на транспортні засоби, машини та обладнання норма амортизації не може перевищувати 20 %, мінімально припустимі строки корисного використання – 5 років);

- застосування прискореної амортизації до окремих галузей економіки. Надавати пільгові норми амортизації потрібно не всім основним засобам 4 групи (машини та обладнання) та 5 групи (транспортні засоби), як це зазначено у ст. 145.1.5 Податкового кодексу України. Насамперед необхідно надати право застосовувати прискорену амортизацію для підприємств, що використовують високотехнологічне обладнання, підприємств ІТ-сектору, агропромислового комплексу;

- застосування бонусної амортизації щодо обладнання для науково-дослідного та дослідно-конструкторського обладнання. При цьому частка витрат на придбання основних фондів повинна обмежуватися фіксованою сумою та не перевищувати 50 % їх вартості. Надання бонусної амортизації надалі не має передбачати використання прискореного методу амортизації. У разі великої вартості обладнання такий вид податкової пільги необхідно узгоджувати ще на стадії формування бюджетного процесу, оскільки він призводить до значного недоотримання суми податку на прибуток.

Висновки. Гірничодобувна промисловість України нині перебуває у важкому фінансово-економічному стані й потребує вжиття невідкладних заходів як з боку власників підприємств, так і з боку держави.

Розвиток добувної промисловості має відбуватися через інноваційні процеси, зокрема через інновації, що передбачають застосування нових методів і форм організації структури економіки, зокрема і у сфері надрокористування, виробництва (наприклад, створення на базі видобувних підприємств промислових кластерів як найпрогресивніших організаційних форм ринкової економіки; мінерально-сировинних бірж; інноваційних та інвестиційних фондів).

Список літератури

1. Фінанси підприємств [Текст]: підручник / А. М. Поддєрьогін, Л. Д. Буряк, Г. Г. Нам, та ін.; За заг. ред. А. М. Поддєрьогіна. - 7-ме вид., без змін - К.: КНЕУ, 2008. - 552с.
2. Руда, Р. В. Аналіз ефективної діяльності підприємства: необхідність та методика / Р. В. Руда // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – Донецьк : Юго-Восток. – 2012. – №4. – с. 14-21.
3. Iron Ore Monthly Price / [Electronic resource]. – Mode of access: www.indexmundi.com/commodities/?commodity=iron-ore&months=60. – Title from the screen.
4. Prices of rolled steel, iron ore, scrap metal, coking coal to continue falling in 2013 / [Electronic resource]. – Mode of access: www.en.interfax.com.ua/news/press-conference/132801.html. – Title from the screen.
5. Обсяг реалізованої промислової продукції за видами діяльності [Електронний ресурс] / Держкомстат. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/prom.htm. – Назва з екрану.

-
6. Данченкова, О. У центрі уваги підприємств гірничодобувної галузі в 2013 році будуть питання підвищення конкурентоспроможності та ефективності проектів на тлі високого ринкового попиту / [Електронний ресурс] / О. Данченкова. – Режим доступу: www.ey.com/UA/uk/Newsroom/News-releases/Press-release---2012-12-18. – Назва з екрану.
 7. Річна регулярна інформація про діяльність підприємств / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.smida.gov.ua. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.
 8. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України: науково-аналітичні розробки / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.niss.gov.ua. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.
 9. Волошенюк, В. В. Суспільні потреби в залізорудній сировині як чинник регуляторної політики у сфері надкористування / В. В. Волошенюк // Вісник Запорізького нац. ун-ту. — 2012. — №1 (13). – С. 144-153
 10. WorldSteel Association Statistics archive / [Electronic resource]. – Mode of access: www.worldsteel.org/statistics/statistics-archive.html. – Title from the screen.

References

1. Poddierogin, A. M. (2008). Finance of Enterprises [Finansy pidpriemstv]. Kyiv: KNEU.
2. Ruda, R. V. (2012). Analysis of the effectiveness of companies: the necessity and method [Analiz efektyvnoi diialnosti pidpriemstva: neobkhdnist ta metodyka]. Journal of BUMB, 4, 14-21.
3. Iron Ore Monthly Price. INDEXMUNDI.com. (2012). Retrieved December 20, 2012, from: <http://www.indexmundi.com/commodities/?commodity=iron-ore&months=60>
4. Prices of rolled steel, iron ore, scrap metal, coking coal to continue falling in 2013. EN.INTERFAX.com.ua. Retrieved December 20, 2012, from <http://en.interfax.com.ua/news/press-conference/132801.html>
5. Derzhkomstat Volume of industrial production by type of activity. (2012). UKRSTAT.gov.ua. Retrieved December 20, 2012, from http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/prom.htm
6. Danchenkova, O. The focus of mining industry in 2013 will be on improving the competitiveness and efficiency projects amid high market demand. EY.com (2012). Retrieved December 18, 2012, from <http://www.ey.com/UA/uk/Newsroom/News-releases/Press-release---2012-12-18>.
7. Annual regular information about enterprisesю (2012). SMIDA.gov.ua. Retrieved December 20, 2012, from <http://smida.gov.ua/>.
8. Scientific reports of the National Institute for Strategic Studies under the President of Ukraineю (2012). NISS.gov.ua. from <http://www.niss.gov.ua/>.
9. Volosheniuk, V. V. (2012). Public demand for iron ore as a factor in regulatory policy in the sphere of subsoil use [Suspilni potreby v zalizorudnii syrovyni yak chynnyk reguliatornoi polityky u sferi nadkorystuvannia]. Journal of ZNU, №1 (13), 144-153.
10. World Steel Association Statistics archive. (2012). WORLDSTEEL.org from <http://www.worldsteel.org/statistics/statistics-archive.html>.

Стаття надійшла до редакції 05.05.2013 р.